

Barbara
Baloh

umetnost pripovedovanja

otrok v zgodnjem otroštvu

Barbara Baloh

Dr. Barbara Baloh (1970) je docentka za didaktiko slovenščine na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem. Njeno raziskovalno in pedagoško delo na področju didaktike slovenščine se navezuje na razvoj didaktičnih pristopov učenja in poučevanja slovenščine v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju. Ukvarja se z jezikovnimi in s sociolingvističnimi vidiki razvoja otrokovega govora, predvsem s pripovedovanjem otrok v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju v enojezičnem ter večjezičnem okolju, z učenjem in poučevanjem slovenščine kot maternega, drugega in tujega jezika, s predopismenjevanjem in z opismenjevanjem v enojezičnem in večjezičnem okolju ter z vprašanji, povezanimi z razvijanjem jezikovne zmožnosti v prvem in drugem jeziku. Svoja znanstvena in strokovna spoznanja objavlja v tujih ter domačih strokovnih in znanstvenih revijah. Aktualne so predvsem njene objave, v katerih združuje sociolingvistični pristop in didaktično-metodična vprašanja poučevanja slovenščine, ter objave, v katerih obravnava nove didaktične pristope za poučevanje jezika v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju.

Barbara Baloh, PhD (1970) is Assistant Professor of Slovene teaching methodology at the Faculty of Education of the University of Primorska. Her main research interest lies in issues connected to the development of linguistic competences (in the first and second language). Especially relevant are her publications in which she combines socio-linguistic approaches and language teaching methodology with the language of the environment and literacy teaching in a second language, as well as publications where new approaches to language teaching with pre-school and school age children are considered. Her current research involves exploring linguistic and socio-linguistic aspects of child development, in particular the effect of storytelling on preschool and school age children in a monolingual or plurilingual environment, the learning and teaching of the Slovenian language as a mother tongue, second and foreign language and the pre-literacy and literacy activities in a monolingual or plurilingual environment. E-mail: barbara.baloh@pef.upr.si

umetnost pripovedovanja
otrok v zgodnjem otroštvu

*Posvečeno tistim mojim, ki jih ni več, tistim, ki so mi od malega v navdih,
tistim, ki mi vsak dan stojijo ob strani, in tistim, ki jim bo moje delo v spodbudo.*

Umetnost pripovedovanja otrok v zgodnjem otroštvu

Barbara **Baloh**

Koper 2019

Barbara **Baloh**

Umetnost pripovedovanja otrok v zgodnjem otroštvu

Znanstvena monografija

Zbirka: Knjižnica Ludus, 23 (ISSN 2536-1937)

Urednik zbirke: **Silva Bratož**

Naslovnica: **Tina Cotič**

Oblikovanje tipičnih strani (knjižna notranjost): **Tilen Žbona**

Lektura in prelom: **Davorin Dukič**

Izdala in založila: **Založba Univerze na Primorskem**

Titov trg 4, SI-6000 Koper

Glavni urednik: **Jonatan Vinkler**

Vodja založbe: **Alen Ježovnik**

Koper 2019

ISBN 978-961-7055-92-4

Naklada: **200 izvodov**

© 2019 Založba Univerze na Primorskem

Izdaja je sofinancirana po pogodbi ARRS za sofinanciranje izdajanja znanstvenih monografij
v letu 2019.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

808.543:373.22:81'246

BALOH, Barbara, 1970-

Umetnost pripovedovanja otrok v zgodnjem otroštvu / Barbara Baloh. - Koper :
Založba Univerze na Primorskem, 2019. - (Knjižnica Ludus, ISSN 2536-1937)

ISBN 978-961-7055-92-4

COBISS.SI-ID 302591488

VSEBINA

PREGLEDNICE	7
PREDGOVOR	9
UVOD	11
JEZIKOVNE DEJAVNOSTI V VRTCU	13
Vloga področja jezik v <i>Kurikulu za vrtce</i>	14
Vloga vzgojitelja na področju jezika v vrtcu	16
Pripovedovanje v kontekstu področja jezika v vrtcu	19
Pripovedovanje v vrtcu, kot ga vidijo in spodbujajo vzgojitelji	20
Spodbujanje pripovedovanja	22
Spodbujanje pripovedovanja umetnostnega besedila	25
Spodbujanje pripovedovanja neumetnostnega besedila	30
UMETNOSTNO IN NEUMETNOSTNO BESEDILO	33
PRIPOVEDOVANJE	37
Pripovedovanje v učbenikih in priročnikih na Slovenskem	42
Obnavljanje in obnova v primerjavi s pripovedovanjem in pripovedjo	48
Opisovanje in opis v primerjavi s pripovedovanjem in pripovedjo	51
PRIPOVED KOT KOMUNIKACIJSKA POJAVITEV IN OTROKOVA PRIPOVED KOT NJENA ZVRST	61
Kriteriji besedilnosti	62
Kohezivnost in koherentnost	62

Otrokovo izražanje čustvenih in mentalnih stanj v pripovednih besedilih	65
Pripovedovalna zmožnost otrok od tretjega do sedmega leta starosti	69
Vpliv otrokove starosti na pripovedovanje	70
Vpliv drugih dejavnikov na otrokovo pripovedovanje	74
Pomen poslušanja pri pripovedovanju otrok	80
RAZISKOVANJE PRIPOVEDOVANJA (OTROK V ZGODNJEM OTROŠTVU)	83
RAZISKAVA: PRIPOVEDOVANJE OTROK V ZGODNJEM OTROŠTVU	87
Prepoznavnost dogajalnih enot v pripovedih otrok	94
Koherentnost in kohezivnost v pripovedih otrok	98
Pripovedovanje otrok v italijanskem vrtcu v Sloveniji in v slovenskem vrtcu v Italiji	103
SPODBUJANJE PRIPOVEDOVANJA OTROK V PREDŠOLSKEM OBDOBJU	117
Didaktične spodbude za razvijanje pripovedovanja	124
Pripovedovalna kocka	125
Pripovedovalna pahljača	125
Pripovedovalna/pravljična škatla	126
Pripovedovalna sestavljanica/puzzle	127
Sestavljanica iz kock	127
Pripovedovalne kocke (po vzoru Roryjevih pripovedovalnih kock)	128
Pripovedovalne karte	128
Pripovedovalni spomin	129
Pripovedovalna televizija	130
Pripovedovalni vlak	130
Kako izgledam?	131
Kako lepo se je pomešati	131
Ustvarimo si novega prijatelja	131
Napovedovanje prihodnosti	132
Škatle spomina	132
SKLEP	137
POVZETEK	139
SUMMARY	143
VIRI IN LITERATURA	147

PREGLEDNICE

- 23** Preglednica 1: Spodbujanje pripovedovanja otrok v skupini
- 26** Preglednica 2: Spodbujanje pripovedovanja umetnostnega besedila
- 31** Preglednica 3: Spodbujanje pripovedovanja neumetnostnega besedila
- 34** Preglednica 4: Branje glede na funkcijsko zvrst (povzeto po Saksida, 2008)
- 71** Preglednica 5: Pripovedovanje otrok glede na starost
- 91** Preglednica 6: Način pripovedovanja zgodbe *Rdeča kapica*
- 92** Preglednica 7: Način pripovedovanja zgodbe *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo*
- 92** Preglednica 8: Način pripovedovanja zgodbe *Moja vožnja s kolesom*
- 93** Preglednica 9: Način pripovedovanja zgodbe *Ko sem bil/bila še majhen/majhna*

PREDGOVOR

Pripovedovanje je ena izmed ključnih jezikovnih zmožnosti, ki se pri otroku začne oblikovati že zelo zgodaj, dokončno pa se izoblikuje okrog osmega leta starosti. Obvladovanje te zmožnosti močno vpliva na nekatere druge razvojne zmožnosti, npr. na zmožnost otrokovega sporazumevanja s sovrstniki in odraslimi, otrokovo zmožnost mišljenja, njegovo reševanje problemov, samopodobo, razumevanje, izražanje čustev, zmožnost logičnega sklepanja ter tudi na njegovo pismenost.

Izmed vseh omenjenih področij je pismenost tista, ki je kasneje v šolskem obdobju (pa tudi v življenju) zelo pomembna. Je namreč eno izmed meril oz. kazalnikov šolskega uspeha. Po raziskavi Wellsa (1986 v Engel, 2000) je pripovedovanje zgodb enakovredna dejavnost za razvoj pismenosti, kot sta branje knjig in pisanje besedil.

Za oblikovanje zmožnosti pripovedovanja sta pomembni tako poslušanje pripovedi kakor tudi pripovedovanje samo. Pomembno pa je tudi to, da otrokom ponudimo ustrezne didaktične strategije, ob katerih usvojijo veščino pripovedovanja in se v pripovedovanju počutijo suvereni. Ko otroci pripovedujejo, potrebujejo predvsem potrpežljivega in pozornega poslušalca, pa naj bo to njihov sovrstnik ali odrasla oseba. Kadar zgodbo pripovedujemo skupini ljudi, je pomembnejša njena sporazumevalna vloga, kadar pa sami sebi obnavljamo/pripovedujemo neki dogodek, pa miselna vloga pripovedovanja. Sporazumevalna vloga pripovedovanja nam je prirojena, saj se že dojenčki sporazumevajo s starši z različnimi vrstami joka (Engel, 2000). Kaj pa miselna vloga pripovedovanja? Ta ni prirojena, ampak jo pridobimo tako, da

smo izpostavljeni različnim tipom pripovednih besedil, ki jih sčasoma posvojimo in si na njihovi podlagi ustvarimo svojo lastno pripovedovalno shemo. Zato je prav, da v predšolskem obdobju, ki sovpada s ključnim razvojem vseh jezikovnih in govornih zmožnosti ter s tem tudi s pripovedovanjem, načrtno ter z usmerjenimi dejavnostmi skrbimo za razvoj otrokove pripovedovalne zmožnosti.

Vsaka zgodba, ki jo otrok sliši, pove ali zaigra, prispeva h grajenju njegove lastne podobe oz. samopodobe. Izkušnje, ki si jih zapomnimo (običajno si zapomnimo tiste, ki so za nas pomembnejše in odločujoče), vplivajo na oblikovanje naše osebnosti, saj na podlagi teh oblikujemo osebno zgodovino in predstavo o nas samih (Engel, 2000). Otrok ob pripovedovanju zgodb oblikuje in sestavlja svojo preteklost ter pretekla doživetja, sporoča svoje občutke, izkušnje, ideje, misli in na ta način odkrije svojo osebnost, govorno kompetentnost ter lasten sporazumevalni slog, ponuja vpogled v svoje doživljanje sveta, svoj način razmišljanja in čustvovanja, zato preučevanje pripovedovanja otrok predstavlja enega bistvenih elementov preučevanja otrokove osebnosti in razvoja nasploh.

UVOD

Pripovedovati pomeni tvoriti besedila, ki nam govorijo o nečem, kar se v določenem logičnem zaporedju dogaja v času in prostoru. Vsako pripovedovanje zgodbe je strukturirano in vsebuje problem. In prav pripovedovanje je predmet znanstvene monografije z naslovom *Umetnost pripovedovanja v vrtcu: pripovedovanje otrok v zgodnjem otroštvu, in sicer otroška pripoved, ki je, kot pravi S. Engel (2000), otrokov lastni portret. Vsakič, ko otrok pripoveduje, sporoča izkušnjo, ki jo je bodisi pridobil sam bodisi mu jo je posredoval kdo drug, in tako širi svoj besedilni svet ter gradi lastno pripovedovalno shemo, ki služi njegovemu nadaljnjemu tvorjenju pripovednih besedil, ta pa so del vsakdanje sporazumevalne potrebe. V monografiji bo predstavljeno, kako otroci v diskurzu gradijo pripovedno besedilo glede na kohezivnost in koherenco ter argumentacijo in glede na uporabo jezikovnih sredstev za doseg svojega cilja. S pomočjo kvalitativne analize posnetih besedil bo osvetljen razvoj pripovedovalne sheme otrok od vrtca do vstopa v šolo v medkulturnem in večkulturnem okolju Slovenske Istre ter Tržaške pokrajine, ki bo pokazal načine razvijanja pripovedovalne sheme otrok pred vstopom v šolo. S pomočjo kvantitativne analize anketnega vprašalnika bomo ugotavljali, v kolikšni meri in kako vzgojitelji spodbujajo pripovedovanje otrok v vrtcu.*

Vzrok za obravnavo pripovedovanja v monografiji je njegov pomen za posameznika, saj je pripovedovalna zmožnost, tako kot tudi besedoslovna, pragmatična in metajezikovna, pomemben napovednik zgodnje in kasnejše, tudi akademske, pismenosti. Še zlasti aktualno je to vprašanje na območju, kjer sobivata dva jezika.

V znanstveni monografiji bomo analizirali otrokovo pripovedovalno shemo, torej samo organizacijo zgodbe, v določeno kompozicijsko (strukturno) obliko. Skušali bomo odgovoriti na vprašanje, kako otrok s pomočjo jezikovnih sredstev naredi besedilo smiselno in naslovniku razumljivo ter z njim doseže svoj namen, ter prikazati otrokove različne stopnje pripovedovalne zmožnosti tako pri poustvarjanju umetnostnega kot tudi pri pripovedovanju neumetnostnega besedila. Pri tem bomo upoštevali nekatere sociokulturne dejavnike, predvsem družinsko okolje in tudi okolje, v katerem se vrtec nahaja.

Upoštevajoč številne raziskave (npr. Marjanovič Umek, Fekonja, Kaučič in Poljanšek, 2002; Skubic, 2004; Marjanovič Umek, Kranjc in Fekonja Peklaj, 2006; in druge), imajo pri razvijanju otrokove pripovedovalne sheme v vrtcu pomembno vlogo odrasli, zato bomo v pričujoči monografiji namenili pozornost tudi temu vprašanju, in sicer glede na vlogo vzgojiteljev pri spodbujanju pripovedovanja, ki je umeščeno v Kurikulum za vrtce (1999). Zanimalo nas je, katere didaktične strategije za spodbujanje pripovedovanja vzgojitelji uporabljajo pri svojem delu ter kako pri svojem delu uporabljajo verbalna in vizualna sredstva za spodbujanje pripovedovanja. V tem smislu bi lahko rezultati raziskave, ki smo jo izvedli v okviru doktorskega dela in ki jo v pričujoči monografiji povzemamo, pomenili tudi pomembno izhodišče za izobraževanje vzgojiteljev na dodiplomskem in podiplomskem študiju ter v okviru stalnega strokovnega izpopolnjevanja kot oblike vseživljenjskega učenja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju.